

SADETTİN ÖZÇELİK**

Süheyl ü Nevbahar'da Vezin Tasarrufları*

Poetry Savings in The Süheyl ü Nevbahar

Ö Z E T

Tarihî edebi manzum metinlerde kafiye, redif ve aliterasyon gibi ahenk unsurları veya özelliklerinden söz edilebilir. Örnek olarak manzum metinlerde kelimelerin seslerinde, hecelerinde eksiltme veya genişletme yönlü tasarruflar söz konusu olabilmektedir. Tarihî manzum metinler ölçüye, kafiye ve başka ahenk unsurlarına dayanan bir yapı göstermektedir. Söz konusu tasarruflar da manzum eserlerin ölçülü ve ahenkli yapısı ile yakından ilgilidir. Yani kelimelerin seslerinde ve hecelerinde yapılan eksiltme veya genişletme yönündeki tasarruflar; ölçüyü veya kafiyeyi sağlamak içindir. Şiirde söz konusu geleneğin nasıl sürdürüldüğünü, hangi konulara önem verildiğini tespit etmek metinleri doğru okuyup doğru anlamak bakımından önemlidir. Şairlerin vezni sağlamak için yaptıkları tasarruflar kelimelerin geçici kullanım şeklini ortaya çıkarmış olmaktadır. İşte bu makede Süheyl ü Nevbahâr mesnevisinde geçen vezin tasarrufları konusu ve örnekleri üzerinde durulmaktadır. Tarihî manzum metinlerin doğru okunması konusunda bu örnekler önemli bir anahtardır.

ANAHTAR KELİMELE R

Ahmed Bin Mesud, Süheyl ü Nevbahâr, vezin tasarrufları.

ABSTRACT

In the historical literary texts, different harmony and stylistic elements or characteristics can be seen. For example, in verse texts, the voices of the words may be reduced or expanded in the syllable. Historical verse texts form a structure based on metrics, rhyme, and other elements of harmony. These calculations were made with a measured and harmonious structure of poetic works. In other words, the savings in terms of decreasing or expanding the voices and syllables of the words; measure or rhymes. In poetry, it is important in terms of how to read the texts correctly and correctly to determine how the tradition is carried out and which subjects are important. The savings that the poets make to provide a lewdness have revealed the temporary use of the words. In this article, the subject of the savings of the meter in Süheyl ü Nevbahar mesnevis and its examples are emphasized. These examples are such an important key of reading historical poetry in the correct reading of texts.

KEYWORDS

Ahmed Bin Mesud, Süheyl ü Nevbahâr, poetry savings.

Giriş

Türk şiirinde, başlangıçtan günümüze söz güzelliği, dil ve üsluba önem verildiği kadar şekil, ölçü, kafiye, redif ve aliterasyon gibi unsurlara da önem verilmiştir. Şiirde sözü güzel söylemek, söz sanatlarını kullanmak kadar şiirde ölçü kullanmak da vazgeçilmez unsurlardan biri olarak

* Makalenin Geliş Tarihi: 14.05.2019 / Kabul Tarihi: 16.06.2019.

** Prof. Dr., Dicle Üniversitesi, Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Eğitimi, (sozcelik@dicle.edu.tr), Orcid Id: 0000 0002 7383 1804.

kabul edilmiştir. Ölçü ve kafiye gibi unsurlar şiirde birer ahenk ögesi olarak görülmüş ve kullanılmıştır. Şairlerin ölçü ve kafiye konularına önem vermeleri elbette süregelen bir geleneğin sonucudur.

Şairlerin şiirde vezni sağlamak amacıyla bazen kelimelerde kendilerince hece eksiltmeleri veya hece eklemeleri yapmak yoluyla birtakım tasarruflara yöneldikleri görülür. Hatta bunun için şairlerin, vezin sağlamak amaçları doğrultusunda kelimenin bir ağızdaki söylenişini tercih ederek kullandıkları da görülebilmektedir. Sözünü ettiğimiz bu tasarruflar belki şiiri eğlenceli veya nükteli kılmak, söyleyiş güzelliğini yakalamak için bir araç olarak görülmüş de olabilir. Sözünü ettiğimiz vezin tasarrufuna önce Divanü Lûgati't-Türk (DLT)'te geçen bazı dizelerden örnekler verelim:

“Ulışıp eren börleyü Yırtıp yaka örleyü Sıkırıp üni yurlayu Sıgtap közi örtülür” (DLT: 95)	Erler, kurt gibi uluşur Yaka yırtar ve bağrışır İşliklar ile çağrışır Ağlamaktan göz örtülür.
---	--

Yukarıdaki ilk iki dizede dikkat çekilmiş olan kelimelerin orta hecesinde görülen ünlü düşmelerinin bir vezin tasarrufu sonucu yapılmış olduğu anlaşılmaktadır: ulışıp> uluşıp, börileyü> börleyü, ürileyü> ürleyü.

Yine DLT'de geçen şu dizelerdeki iki örneği görelim:

“buç buç öter semürgük bogzı üçün menlenür” (DLT: 321)	Cik cik öter şu kuşçuk: Boğaz ister tanecik
“ağruk ağır ışını adnaguka yüdürme açrup özün öşerip adnagunu todurma” (DLT: 379)	Ağır işlerini sen başkasına yükletme Özgeleri doyurup özünü hem bekletme

Yukarıdaki metinde dikkat çekilmiş olan boğuzı> bogzı ve açrup> açrup (‘açır-: acıktırmak, aç bırakmak’) örneklerinde vezni sağlamak için orta hecedeki ünlüler düşürülmüştür.

DLT'de geçen şu dizelerdeki tatın kelimesinde ise yukarıdaki örneklerden farklı olarak /t/ ünsüzü düşürülerek (tatın < tat+tın) bir vezin tasarrufu yapılmıştır:¹

<p>“ordulanıp yüksek tagıg oğlak çatar uygur tatın yuwga alıp yomgın satar” (DLT: 324)</p>	<p>Ulu dağ tepesini yurt tutup oğlak toplar. Uygurdan ucuz alıp sonra pahalı satar.</p>
---	---

Yine vezin tasarrufu konusu ile ilgili olarak Atabetü'l-Hakâyik'te geçen şu benzer örnekleri görelim:

“öküş az tip aymaz pezirler teñiz
bulıt **hedye** kılşa uşak katreni
teñizdin kerimrek şahum min kata
kabul kılşa tañ yok bu az **hedyeni**” (Arat, 1992: 46)

“bilig birle **bulnur** sa'adet yolu
bilig bil sa'adet yolını bula” (Arat, 1992: 47)

“bilig birle **bilnür** törütgen idi
biligsizlik içre kanı hayr yidi” (Arat, 1992: 50)

“biliglig biligni edergen bolur
bilig **tatgın** ay dost biliglig bilür” (Arat, 1992: 49)

“bilig bilmegendin bir ança budun
öz **elgin** but itip idim bu tidi” (Arat, 1992: 50)

“eşit büt bu sözke kamug tangda ten
turup tilke **yüknüp** tazarru kılır” (Arat, 1992: 52)

Yukarıdaki dizelerde Arapça hediye'nin iki defa hediye şeklinde, bulunur'un bulnur şeklinde, bilinür'un bilnür şeklinde, tatığın'ın tatgın

¹ Tekin, kelimeyle ilgili olarak metinde *t* ünsüzü üzerinde *şedde* bulunmadığını, metin ve Kaşgarlı'nın tercümesinden burada *tat* kelimesinin *çıkma (ablatif)* halinde bulunması gerektiğini, ancak bu durumda ölçünün bozulduğunu yazmıştır (Tekin, 1989: 196).

şeklinde, eligin'in elgin şeklinde, yükünüp'ün yüknüp şeklinde kullanılmış olması, birer vezin tasarrufu örneği olarak gösterilebilir. Şu örnekte ise arasında yerine eksiltile bir şekil olarak ara kullanılmıştır:

“kidinki keligli kişiler **ara**
anuş zikri taşuk ediz bolsu tip” (Arat, 1992: 47)

Şair Mestî'nin şu dörtlüğünde de benzer bir vezin tasarrufu örneği geçer:

“İyi olan hiç kimseye kem demez
İylik de varlıkla aç aman bilmez
Hânedân ekmeğın konuksuz yemez
İşi konuk, ikrâm ve i'zâz olur” (Dilçin, 1995: 326)

Yukarıda görüldüğü gibi Şair Mestî, dörtlükte vezni sağlamak için iyilik kelimesinin orta hecesindeki ünlüyü düşürerek iylik şeklinde kullanmıştır.

Âşık Ömer, aşağıdaki dörtlükte Veysel Karanî özel adındaki nispet î'sini düşürerek bir hece eksiltme tasarrufunda bulunmuş ve Veysel Karan şeklinde kullanmıştır:

“Huda'nın emriyle geldim cihâna
Hizmet etmek için ben-i insana
Hak hidâyet verdi **Veysel Karan'a**
Deve ferîştedir hayvan suretâ” (Dilçin, 1995: 330)

Söz konusu vezin tasarrufunu bazı Cumhuriyet dönemi şairlerimiz de kullanmışlardır. Ahmet Kutsi Tecer'in Neredesin adlı şiirindeki şu dizeler örnek olarak verilebilir. Dizelerde neredesin? ve çağırın kelimeleri, orta hecelerindeki ünlüler düşürülerek neredesin ve çağ'ran şeklinde kullanılmıştır:

“Geceleyn bir ses böler uykumu,
İçim ürpermeyle dolar: -**Neredesin?**
Arıyorum yıllar var ki ben onu,
Âşıkıyım beni **çağ'ran** bu sesin” (Dilçin, 1995: 374)

Ayrıca ünlü veya hece düşmesi olayının tam tersine hece türetmek yoluyla yapılan vezin tasarrufları da görülebilmektedir. Şimdi de bu tür

örnekleri görelim. Atabetü'l-Hakâyik'te geçen şu beyitte iki hece olan körklüg 'güzellik' kelimesinin orta hecesinde bir hece türetildiği ve kelimenin körgülüg şeklinde kullanıldığı görülmektedir:

"bilig bildi boldı eren belgülüg
bilgisiz tirigle yitük **körgülüg**" (Arat, 1992: 48)

Aşağıdaki dörtlükte ise Âşık Ömer'in ünlü düşmesi olayının tam tersine tavşan kelimesinin orta hecesinde bir ünlü / hece türeterek tavuşan şeklinde kullandığını yani bir vezin tasarrufunda bulunduğunu görüyoruz:

"**Tavuşan** tutamaz bu kûhisarı
Tazı diriğ etmez eldeki varı
Parsı alır asla komaz şikârı
Çakal hırsızlıkta cümleden alâ" (Dilçin, 1995: 330)

Yukarıdaki örneklerde görüldüğü gibi vezin tasarruflarının, kelime-den hece çıkararak hece eksiltme yönlü veya kelimeye hece ekleyerek genişletme yönlü olmak üzere iki şekilde yapılabildiği anlaşılıyor. Vezin tasarrufu örneği olan kelimelerin bir kısmının ağız özelliği taşıyan şekiller olabileceğini de belirtmek gerekir.

Yukarıda sözünü ettiğimiz ölçülü şiir yazma geleneğinin bir sonucu olarak Mesud bin Ahmed, Süheyl ü Nevbahar mesnevisinde vezin tasarrufu örneklerini sıklıkla kullanmıştır. Mesud'un, vezin tasarrufu konusunu yukarıdaki örneklerden biraz daha ileri taşıyarak ek ve kelime tasarrufu / tercihi boyutuna kadar götürmüş olduğunu da ayrıca belirtmek gerekir. Mesneviyi okurken Mesud'un vezin tasarrufu yapmaktan çok hoşlandığı, okuyucuyu şaşırtmak istediği ve yaptığı bu tasarruflarla mesnevide adeta bilmecele oluşturmak için çaba harcamış olduğu anlaşılıyor. Vezin tasarrufunun yanına bazen aynı beyitlerde ve aynı kelimedede olmak üzere kafiye tasarruflarını da ekleyen Mesud, okuyucuya gerçekten oldukça şaşırtıcı ve çözülmesi zor, fakat bir o kadar da keyifli bilmecelelere dönüştürdüğü örnekler sunmuştur. Süheyl ü Nevbahar'daki vezin tasarrufu örneklerinin daha çok Türkçe kelimelerde yoğunlaştığını da ayrıca belirtmek gerekir.

Vezin tasarrufu konusu, aşağıda sunulan örneklerle daha iyi anlaşılacaktır. Söz konusu örneklerin anlaşılması için beyitlerin karşısına on birli hece ölçüsü ile Türkiye Türkçesine aktarılmış şekli verilmiştir:

1. Eksiltme Yönlü Vezin Tasarrufları

Eksiltme yönlü vezin tasarrufları kelimedeki ünlü, ünsüz, hece, ek veya kelime eksiltilecek yapıdır. Bunlardan en sık görüleni orta hece düşmesi örnekleridir. C. Dilçin, eserin vezni üzerinde durduğu bölümde konuya şu cümle ile değinerek dört örnek vermiştir:

Arapça ve Farsça sözcüklerde görülen ses türemesi olayının tam tersi, vezin gereği olarak Türkçe sözcüklerde orta hece düşmesi biçiminde görülmektedir: aslu (← asılı), yazlu (← yazılı), kurlu (← kurulu), çatlu (← çatılı)" (Dilçin, 1991: 139-140).

Burada bir konuya açıklık getirmek gerekiyor. Vezin tasarrufu, Dilçin'in belirttiği gibi Türkçe kelimeler ile sınırlı değildir. Aşağıda verilen örneklerden de anlaşılacağı gibi vezin tasarrufu alınma kelimelerde de söz konusudur.

Süheyl ü Nevbahâr'da tespit ettiğimiz eksiltme yönlü vezin tasarruflarının örnekleri, kelime başında, ortasında ve sonunda görülebilir. Eserde konu ile ilgili olarak tespit ettiğimiz örnekler şunlardır:

+a> 0 kana dön-> kan dön-

Gerü kakır u gözleri kan döner Sanasın ki oda düşüpdür yanar (2167)	Yine öfkelenir, kanlanır gözler. Sanırsın iki çanak odda közler.
---	---

Yukarıdaki ilk dizenin sonunda geçen *kan dön-*, kan sonundaki *+a* yönelme eki düşürülerek kullanılmış *kana dön-* deyimidir. Burada bir başka bakış açısıyla sıfır yönelme durumu eki kullanılmıştır da denilebilir. Ancak bu durumda da sonuç değişmez. İki durum için de Mesud, vezni sağlamak bakımından bu tasarrufu yapmış olmalıdır. Nitekim deyim bu beyitte *kana dön-* şeklinde kullanılmış olması, tasarruf düşüncesini destekler.

Ğarıbliğıla kana döner bağır Meseldür taş olur yerinde ağır (699)	Gurbetlikte kana döner şu bağır. Atasözüdür, taş yerinde ağır.
---	---

-e> 0 (ne ise> nise)

Ki sizensiz başa atadan yègerek Sizüñ hükümünüz nise tutmak gerek (1172)	Ki babadan bana iyi sizsiniz. Uymak gerek her ne ise emriniz.
--	--

Yukarıdaki ikinci dizede geçen *nise* kelimesi ne+ise birleşik yapısından kısaltılmıştır. Bu durumda bir ünlü kaynaşması sonucu *e* ünlüsü yitmiştir, denilebilir. Mesud, bu tasarrufu da vezni sağlamak amacıyla yapmış olmalıdır.

-e> 0 (Far. çine> çin)

Kuş uçmazdı anda meger kim çin Ol otladıdı ot [u] atı gemin (3830)	Kuş uçmazdı ki orda olsun bir yem, Kendisi ot otladı, atı da gem.
--	--

Yukarıdaki ilk dizenin sonunda geçen *çin*, sondaki ünlü eksiltilerek kullanılmış olan Farsça *çine* 'yem' kelimesinin eksiltili şeklidir. Mesud, hem vezni sağlamak hem de ikinci dizenin sonunda geçen *gemin* kelimesiyle kafiye kurmak amacıyla böyle bir tasarrufta bulunmuştur. Nitekim kelimenin şu beyitte *çine* şeklinde geçmiş olması, vezin tasarrufu düşüncesini destekler:

Dürişe vü aña yèdüre çine Şehet düşe ol hem tuzağ içine (3967)	Çalışmalı, yedirmeli yem ona Belki gelip düşer tuzaktan yana.
--	--

-ı-> 0 (kazanıcı> kazancı)

Kişi kim kuyumcı vü kazancı dur Bir oğul bu 'âlemde kazancıdur (5411)	Kişi hem kuyumcu kazanıcıdır, Oğul onun dünyada kazancıdır.
---	--

Yukarıdaki ilk dizede *kazanıcı* kelimesi, ünlüsü (*i*) düşürülerek *kazancı* şeklinde kullanılmış ve hem bir vezin tasarrufu yapılmış hem de kafiye pekiştirilmiş bir tür cinas ortaya çıkmıştır. Burada *kazanıcı* kelimesinin 'tüccar' anlamında kullanılmış olması, kelimenin vezin tasarrufu için özellikle seçilmiş olduğunu da gösteriyor. Nitekim mesnevîde 'tüccar' anlamında *bâzîrgân* (3141, 3150, 4755. beyitler) ve 'ticaret' anlamında *bâzîrgânlık* (2970, 3206. beyitler) geçmiş olmasının yanında yukarıdaki beyitte böyle bir kelimenin kullanılmış olması, vezin tasarrufu yorumunun

doğru olduğunu gösterir. Aynı *ünlü* tasarrufu, aşağıdaki beyitte *hâsıl*> *hâslını* örneğinde de yapılmıştır:

-ı-> 0 (Ar. hâsıl> hâslını)

Gözet şöyle her nesnenüñ aslını Ki nerd oynayan gözedür hâslını (318)	Dikkat et sen şu her şeyin harcına. Tavla oynayan bakar kazancına.
---	---

-ı> 0 (dün buçuğı> dün buçuk)

Dedi dün buçuk çün gönüldüm idi Cânımdan götürmüş idüm ümidi (4681)	Gece yarısı yoluma girmiştim, Canımdan ümidimi yitirmiştim.
---	--

Yukarıdaki ilk dizede *dün buçuğı* ‘gece yarısı’ tamlamasının sonundaki *ünlü* eksiltilek *dün buçuk* şeklinde kullanılmıştır. Mesud, tamlamadaki bu tasarrufu vezni sağlamak amacıyla yapmış olmalıdır. Nitekim söz konusu tamlamanın vezin endişesi olmayan şu beyitlerde *dün buçuğı* şeklinde kullanılmış olması tasarruf düşüncesini destekler:

Şu resm ile dün buçuğın geldi ol Kişi isteyüp çevre çalardı yol (2376) Çü dün buçuğı oldu ağaçdan bahar Ki çoh cānavarlar derizden çihar (2942) Öküş ğavğā étdiler ü onđılar Çü dün buçuğı olıcak diñdiler (3481)	Gece yarısında yine geldi ol Kişiler arayıp hem alırdı yol. Gece yarısında ağaçtan bakar Görür birçok hayvan denizden çıkar. Rahatladılar çok şamata edip Gece yarı oldu sustular gidip.
---	---

-i-> 0 (dik-il-ü> diklü)

Denizçükdi su sanmağıl kan idi Süñü yer yerin diklü mercān idi (2595)	Sanma göldü, gölün içi kan idi. Cesette mızraklar bir mercan idi.
---	--

Yukarıdaki ikinci dizede geçen *diklü*, orta hece *ünlüsü* eksiltilek / düşürülerek kullanılmış olan *dikilü* (<dik-il-ü) kelimesidir. Mesud, vezni sağlamak için böyle bir tasarrufta bulunmuştur. Nitekim söz konusu fiilin şu beyitlerde *dikil-* şeklinde kullanılmış olması tasarrufu düşüncesini destekler:

Çü dördüncü gün göge dikildi gün Güneş kızğını taşı eylerdi un (3539)	Dördüncü gün göge yükselmışti gün. Güneş taşı ufatırdı sanki un.
---	---

Fesâda varup ahşam işi sabâh Dikildügi yêrde bulunmaz salâh (4602)	İşi fesat olanın akşam sabah Bulunduğu yerde hiç olmaz salah.
---	--

-i> 0 (öñi idi → öñidi)

Çü Kaytas oturdu işi oñdı Ol aracuğ ol hücrenün öñidi (3062)	Kaytas oturdu işi çok iyiydi. Nevbahâr odası tam önüneydi.
---	---

Yukarıdaki ikinci dizinin sonunda *öñi idi* ibaresi, *öñidi* şeklinde kullanılmış, dolayısıyla bir ünlü veya bir hece eksilmiştir. Mesud, vezni sağlamak için böyle bir tasarrufta bulunmuş olmalıdır. Bu aynı zamanda ilk dizedeki *oñdı* (<oñ+ı-dı) ile kafiye kurmak amacıyla yapılmış bir tasarruftur.

-i-> 0 (Ar. hazine> hazne)

Anuñ haznesi var idi kırh genç İşi 'işret ü zevk u 'iş ü güvenç (382)	Onun hazinesi vardı tam kırk genç. İşi eğlenme, mutluluk ve güvenç.
Anuñ imsene bilmeye Anuñ haznesinde biri olmaya (3899)	Değeri kimselerce hiç bilinmez, Kimse haznesinde biri bulunmaz.

Yukarıdaki beyitlerde *hazine* kelimesi, orta hece ünlüsü eksiltiyle / düşürülerek *hazne* şeklinde kullanılmıştır. Mesud'un iki beyitte de vezni sağlamak için böyle bir tasarrufta bulunmuş olduğu anlaşılıyor.

-i-> 0 (Ar. kabile> kabla)

Kavum kabla kullukçılar il ü şâr Tamâmet sarâyına şahuñ üşer (795)	Hısım, akraba, hizmetçi, o şehir; Bütün halk şahun sarayına gelir.
---	---

Yukarıdaki beyitte geçen *kabile* kelimesinin orta hecesinden *i* ünlüsü düşürülerek ve sondaki ünlüde uyum sağlanarak (*a> e*) *kabla* şeklinde kullanılmıştır. Bu vezin tasarrufu için yapılmış bir değişiklik veya aynı sebeple bir ağızdan metne sokulmuş şekil olabilir.

-î> 0 (Far. haylî> hayl)

Bu tedbiri iñen begendi Süheyl Örü turdı gitdi du'â éde hayl (1964)	Süheyl'in bu fikir hoşuna gitti. Kalktı çok çok dua edip seğirtti.
Biti yazdı atasına hem Süheyl	Süheyl atasına hem mektup yazdı,

Çü şerh eyledi iştiyâkını hayl (5178)	Ona hasretini mektuba dizdi.
--	------------------------------

Yukarıdaki ikinci dizenin sonunda geçen *hayl* kelimesi, sonundaki nispet *î*'si eksiltilerek kullanılmış olan *haylî* 'epey, çok' kelimesidir. Mesud, hem vezni sağlamak hem de ilk dizelerin sonundaki *Süheyl* ile kafiye kurmak bakımından böyle bir tasarrufta bulunmuştur.

o-> 0 (arka olam> arkalam)

Dédi sen ne dërşej ben anda olam Senüñ bigi er kişiye arkalam (2577)	Dedi: Sen ne dersen seninle olam, Senin gibi erin uğrunda ölem.
--	--

Yukarıdaki ikinci dizenin sonunda *arka olam* ibaresi, *arkalam* şeklinde kullanılarak bir ünlü ve dolayısıyla hece eksiltiştir. Mesud, vezni sağlamak için böyle bir tasarrufta bulunmuştur. Bu aynı zamanda ilk dize-deki olam (ol-a-m) ile kafiye kurmak amacıyla yapılmış bir tasarruftur.²

u-> 0 (uyuhlar> yuhlar)

Uyur olsa nâgeh sayuhlar idi Süheyl-i Yemen dëyü yuhlar idi (1138)	O, uyurken ansızın sayıklardı. Yemenli Süheyl, diye uyuklardı.
--	---

Yukarıdaki ikinci dizenin sonunda geçen *yuhlar*, ilk heceyi oluşturan *u* ünlüsü düşürülmüş olan *uyuhlar* kelimesidir. Mesud, bu tasarrufu, vezni sağlamak amacıyla yapmış olmalıdır. Söz konusu kelime, ağız özelliği taşıyan bir şekil olarak da vezni sağlamak amacıyla metinde kullanılmış olabilir.

-u-> 0 (avuç+ı> avcı) 'avucu'

Elinden alan çılıbrı aldıdı Meger avcı içinde yël kaldıdı (2454)	Yuları elinden alan almıştı. Avucu içinde tek yel kalmıştı.
Ya avcı içinde yüzük var idi Ki demren anı varup arar idi (2888)	Ya avuç içinde yüzük var idi. Okun temreni onu arar idi.

Yukarıdaki iki beyitte geçen *avcı* kelimesi, yapı bakımından *avucu* (<avuç+ı) kelimesinin orta hecesi düşürülmüş şeklidir. Mesud, vezni sağlamak amacıyla bu tasarrufu yapmış olmalıdır. Aynı kelimedede aynı vezin

² Okuma teklifi için bk. Tezcan, 1994: 34-35.

tasarrufu 810, 927, 1144, 2378, 2426, 3438, 3992, 5678. beyitlerde de yapılmıştır. Şu beyitte söz konusu kelimenin *avucum* şeklinde kullanılmış olması, tasarruf düşüncesini destekler:

Dürişevenin yêtdüğince gücüm Kılıç kabzasın komaya avucum (2727)	Gayret ederim hem yettikçe gücüm, Kılıç kabzasın bırakmaz avucum.
--	--

-u-> 0 (koyun+ı> **koynı**), koyun: 'koyun sürüsü'

Ne kuzı ki ac kurt néce kim kulah Turudup éde koynı alah bulah (2582)	Öyle kuzuya aç kurt, dikip kulak Nasıl eder koyunu allak bullak.
---	---

Yukarıdaki beyitte geçen *koynı* (<*koyun+ı*) 'koyun sürüsünü, koyunları' kelimesinin, orta hecesinden *u* ünlüsü düşürülerek *koynı* şeklinde kullanılmasının nedeni vezin tasarrufudur. Benzer bir tasarruf yine vezni sağlamak amacıyla aşağıdaki iki beyitte geçen *kurulu* kelimesindeki orta hece ünlüsü düşürülerek / eksiltilerek yapılmıştır:

-u-> 0 (kur-ul-ı> **kurlu**)

Yayılmış idi vü öjinde bıjar Dibinde anuñ kurlu bir taht var (3421) Yayun bigi tut kurlu yağı yatın Êşigünde hâzırla nevbet atın (5470)	Yayılmıştı hem önünde bir pınar. Altında kurulu bir de tahtı var. Savaşa hazır ol, gerilmiş yay tut. Eşiginde hazır nöbetçi tay tut.
--	---

Yine benzer bir vezin tasarrufu, aşağıdaki iki beyitte geçen *yumuşah/k* kelimesindeki orta hece ünlüsü düşürülerek / eksiltilerek yapılmıştır:

-u-> 0 (yumuşak /h > **yumşak** /h)

Nâz ile nâzük bisledüğüm ten döşene taş Ol kanı ki yumşak döşek içinde yaturdı (2492) Ne yumşah mûm ola vü ne katı taş Ne yavlak kahığan ne iñen yavaş (5474)	Nazlı şekilde yumuşak yataкта Yatan vücut, şimdi durur ayakta. Ne yumuşak mum ol ne de katı taş Ne çok öfkeli ol ne de çok yavaş.
--	--

-d-> 0 (Ar. haddinden> **hadinden**)

Sözümüz uzundur u hem kıssamız Hadinden geçüpdür bizüm ğussamız (5194)	Uzundur sözümüz hikâyetimiz. Haddi çok aşmıştır şikâyetimiz.
--	---

Yukarıdaki ikinci dizenin başında geçen *haddinden* kelimesinde ikiz olan ünsüz (-*dd*-) tekleştirilmiştir. Mesud, bu tercihi de vezni sağlamak amacıyla yapmış olmalıdır. Çünkü kelimenin diğer örnekleri hep *hadd* şeklinde kullanılmıştır.³

-ğa> 0 (aşağa> aşa)

Saçın yoldı vü urdı başın taşa Saçar idi toprak başından aşa (5503)	Saçın yoldu, başın taşlara vurdu; Hem başına toprak döküp savurdu.
---	---

Yukarıdaki ikinci dizenin sonunda geçen *aşa*, son hecesi eksiltilerek kullanılmış olan *aşağa* 'aşağı' kelimesidir. Mesud, hem vezni sağlamak hem de ilk dizenin sonunda geçen *taşa* kelimesiyle kafiye kurmak bakımından böyle bir tasarrufta bulunmuş, kelimeye son heceyi eksiltmiştir. Nitekim söz konusu kelimenin 2, 1656, 3473, 4487. beyitlerde geçen diğer örneklerinin *aşağa* şeklinde kullanılmış olması da vezin tasarrufu düşüncesini destekler.

-uğ-> 0 (kazuğa> kaza), kaza ko-: kazığa bağlamak

Revân indi vü kaza kodı atın Ki gölgelene aldı turdî katın (3544)	İndi, kazığa bağladı atını, Gölge için aldı onun katını.
---	---

Yukarıdaki beyitte en şaşırtıcı ve anlaşılması zor bir vezin tasarrufu örneği ile karşı karşıyayız. İlk dizede geçen *kaza ko-* deyimindeki *kaza*, iç hecede düşme / eksiltme yapılarak kullanılmış olan *kazuğa* (<*kazuğ+a*) kelimesidir. Mesud, vezni sağlamak için söz konusu kelimeye böyle bir tasarrufta bulunmuştur. Nitekim aşağıdaki 3314. beyitte ikinci dizenin sonunda yazuh ile kafiye sağladığından söz konusu kelime, *kazuh* şeklinde kullanılmıştır:

Kız eydür aluğ bir legence bile Atum dahî hem bile olsun hele (3313) Çayır otlaya tokıyasız kazuh Turu turu hamlamış ola yazuh (3314)	Kız der ki alınız bir küçük leğen, Atımı dahi getiriniz hemen. At otlasın diye çakın bir kazık; Dura dura hamlamış o, çok yazık.
--	---

³ Bk. 8, 107, 929, 1048, 1740, 2072, 2083, 2522, 2867, 3507, 4780, 4845, 5131, 5194, 5619.

-il-> 0 (döyilmez> döymez) 'dayanılmaz, karşı konulmaz'

Ki kılıcına ursa döymez idi Çalışda biñi bire saymaz idi (2552)	Kılıcına dayanılmazdı vursa. Bini bire saymazdı karşı dursa.
--	---

Yukarıdaki ilk dizenin sonunda döyilmez 'dayanılmaz, karşı konulmaz' fiilindeki fiilden fiil yapım eki (-il-), eksiltilmiş ve döymez şeklinde fakat aynı anlamda kullanılmıştır. Mesud, vezni sağlamak amacıyla böyle bir tasarrufta bulunmuştur. Bunun aynı zamanda bir kafiye tasarrufu olduğu da açıktır.

-si-> 0 (yè-y-esi+süz> **yèyesüz**) 'yiyeceksiz'

Yatur idi [ol] anda ac u susuz Geçer idi günü anuñ yèyesüz (3768)	Öylece orada yatar susuz aç, Günü geçer idi lokmaya muhtaç.
--	--

Yukarıdaki ikinci dizenin sonunda geçen *yèyesüz*, orta hecesi eksilti- lerek kullanılmış olan *yèyesisüz* 'yiyeceksiz, yiyecek olmaksızın' anlamındaki kelimedir. Mesud, vezni sağlamak amacıyla böyle bir tasarrufta bulunmuştur. Kelimenin, mesnevide yirmiden fazla beyitte *yèyesi* şeklinde geçmiş olması tasarruf düşüncesini destekler.⁴

-yi-> 0 (eyit-diler> êtdiler)

Buyurdı kim ol şârî tonatdılar Münâdi ile düğüne êtdiler (5089)	Emir verdi, o şehri donattılar, Münadiyle toya davet ettiler.
---	--

Yukarıdaki ikinci dizenin sonunda geçen *êtdiler*, orta hecesinde bir eksiltirme yapılmış (-yi-> 0) olan *eyitdiler* 'dediler, söylediler' kelimesi olmalıdır. Mesud, hem vezni hem de kafiye için böyle bir tasarrufta bulunmuştur. Aşağıdaki 5572. beyitte ise sadece vezni sağlamak için aynı tasarrufta bulunmuştur:

Dêrilüñ yerinüzde hoş oturuñ Tağılmaklığı aradan götürüñ (5571) Hem eyle êtdiler kim dênmiş idi Yemen içi uçmağa dönmiş idi (5572)	Toplanın, yerinizde hoş oturun Dağınıklığı ortadan götürün. Hem onlara şöylesi de denmişti Yemen ülkesi Cennete dönmüştü.
--	--

⁴ Bk. 842, 1072, 1086, 1787, 1849, 1888, 2585, 2685, 2866, 2894, 2985, 2988, 2996, 3048, 3298, 3374, 3375, 3602, 3637, 3772, 4165, 4165, 4217, 4219, 5010.

-da-> 0 (Far. *kethudaya*> *kethuya*)

Gerü çıkıcak bir ulu kethuya Girüben Bahârı gerek ohıya (2517)	Şah bir çıkınca gitti Nevbahar'a Fakat Bahar'ı görmedi o ara
--	---

Yukarıdaki beytin ilk dizesinin sonunda *kethudaya* yazılmış bulunmaktadır. Ancak vezin dikkate alındığında söz konusu yazım şeklinde bir yanlışlık bulunduğu anlaşılıyor. C. Dilçin, M nüshasındaki *kethudaya* yazım şekline karşılık D nüshasında *kethuya* bulunduğunu belirtmiştir (Dilçin, 1991: 2517). Mesud'un burada bir vezin tasarrufu yaptığı yani kelimedede bir heceyi eksilttiği (*kethudaya*> *kethuya*) anlaşılmaktadır. M müstensihinin kelimedeki tasarrufu anlamayıp kelimeyi düzeltmek amacıyla tamamlamış olduğu anlaşılıyor.

-de> 0 (*dün içinde*> *dün için*)

Karınca ayağın kara dün için Kaya üzre basa öjin yâ kıçın (48)	Karınca karanlıkta sürür ayak, Kayada yürür ön hem arka ayak.
---	--

Yukarıdaki ilk dizenin sonundaki *dün için*, yapı bakımından *dün içinde*'nin sonundaki bulunma durumu ekinin eksiltilmiş şeklidir. Mesud, hem vezni sağlamak hem de ikinci dizenin sonundaki *kıçın* ile kafiye kurmak amacıyla bu tasarrufu yapmıştır. Nitekim Süheyl ü Nevbahar'daki şu beyitlerde *dün içinde* geçmiş olması vezin tasarrufu düşüncesini destekler:

Kişi kim yağısından alu kalur Dün içinde bashun edici olur (2608)	Kişi eğer düşmandan zayıf ola. Yağı gece yarısı baskın kıla.
Gün aşmadı bir dün içinde bular Yarar bilmege ne kadar gitdiler (2714)	Gün geçmedi acep ne hâldadılar, Bilelim hem ne kadar yol aldılar.
Meger işlar olayıdı hem ışih Vereydi kara dün içinde ışih (2590)	Yalnızca miğferler ışıldardı, Karanlık gecede parıldardı.

el> 0 (*el urdılar*> *urdılar*), el urmak: 'el atmak'

İçi toptolu er gemiler öküş Ki her biri uçardı nite ki kuş (3230) Düzüldi vü yelken kurup sürdiler Güce gördiler köpeye urdılar (3231)	Savaşçısı çok sürü ile gemi. Ki her biri sanki uçar kuş gibi. Hazırlandı yelken açıp sürdüler. Gayret edip küreğe el vurdular.
---	---

Yukarıdaki 3231. beyitte el ur- deyiminin ilk ögesi (el) düşürülmüş ve deyim eksiltili şekilde kullanılmıştır. Mesud, bu tasarrufu vezni sağlamak bakımından yapmış olmalıdır. Nitekim 1176, 1275, 1292, 1473, 1761, 1766, 1819, 2705, 3110, 3138, 3172, 3231, 5661. beyitlerde el ur- deyiminin geçmiş olması tasarruf düşüncesini destekler. Bunların bir örneği şöyledir:

Gemiden çıhuban şâra vardılar Yarahlamağa ne kim el ur dılar (3172)	Gemiden çıktılar şehre gittiler; Hazırlık için pek gayret ettiler.
---	---

ki> 0 (sanki> san), san: sanki

Çü girmiş idi çadıra Nevbahâr San ol hür idi Havz-ı Kevser bıjar (3347)	Çadıra girdiğinde şu Nevbahâr Sanki o huriydi, Kevserdi pınar.
Yemen Pâdişâhına hem kalmadı Unıdıldı gitdi [vü] san gelmedi (5527)	Yemen padişahına hem kalmadı. Unutulup gitti sanki gelmedi.

Yukarıdaki iki beyitte dikkat çekilmiş olan *san*, *sanki*'nin eksiltili kullanılmış biçimidir. Söz konusu eksiltili şekil, iki beyitte de vezni sağlamak amacıyla kullanılmıştır. Ayrıca başka beyitlerde *sanki*⁵ kullanılmış olması tasarruf düşüncesini destekler.

2. Genişletme Yönlü Vezin Tasarrufları

Tespit ettiğimiz genişletme yönlü vezin tasarruflarının örnekleri, kelime içinde ve sonunda olmak üzere iki türdür. Süheyl ü Nevbahar'da kelime içinde görülen genişletme yönlü vezin tasarrufları, genellikle orta hecede ünlü türetilerek yapılmıştır. C. Dilçin, eserin vezni üzerinde durduğu bölümde konuya şu cümlelerle değinmiştir:

“Süheyl ü Nev-bahâr'da vezin gereği olarak, kimi Arapça ve Farsça sözcüklerde bir ses türemesi olayı görülmektedir. Bunların kimileri bugün Hoca Mesud'un dilinde geçtiği gibi kullanılmakta ise de, kimileri vezin zorlamasıyla ortaya çıkan ses türemeleridir. Bu durum Hoca Mesud'a ve Süheyl ü Nev-

⁵ Bk. 619, 2273, 2367, 2864, 2976, 3022, 3114, 3243, 3279, 3322, 3348, 4029, 4667, 5218.

bahâr'a özgü bir dilbilgisi olayı değildir. Hoca Mesud'un çağdaşlarında ve daha sonraki yüzyılların şairlerinde de görülmektedir." (Dilçin, 1991: 140)

Dilçin bu sözlerin devamında mesneviden bazı örnekler sunmuştur. Ancak burada bir konuya açıklık getirmek gerekiyor. Vezin tasarrufu Dilçin'in belirttiği gibi yalnız Arapça ve Farsça kelimelerde görülmez. Aşağıda verilen örneklerden de anlaşılacağı gibi aynı durum Türkçe kelimeler için de geçerlidir. Konu ile ilgili olarak tespit ettiğimiz örnekler şunlardır:

0> e (yègrek> yègerek)

Ki sizsiz bara atadan yègerek Sizün hükümünüz nise tutmak gerek (1172)	Ki babadan bana iyi sizsiniz. Uymak gerek her ne ise fikriniz.
---	---

Yukarıdaki ilk dizede hem vezin tasarrufu yapmak hem de kafiyeyi güçlendirmek amacıyla *yegrek* kelimesinin orta hecesinde *e* ünlüsü türetilmiştir.

0> ı (alnuḡ> alınuḡ)

Gücin üze nakşın alınuḡ boza Şu kim yumruḡın vara ura bize (5128)	Talih yumruḡunu vurunca bize Gücümüz ala, alnımız boza.
---	--

Yukarıdaki ilk dizede dikkat çekilmiş olan *alın* kelimesinin tamlayan eki almış şekli, orta hecesindeki *ı* ünlüsü özellikle düşürülmeden *alınuḡ* şeklinde kullanılmış, bir vezin tasarrufu yapılmıştır. Nitekim 106, 1632, 2381, 2558, 2941, 3843, 4204, 5128. beyitlerde söz konusu ünlü düşmesinin gerçekleşmiş olması, tasarruf düşüncesinin doğru olduğunu gösterir. Söz konusu örneklerden 2381. beyit şöyledir:

Birez alın ına beḡzer olaydı ay Kurulmuş idi kaşı sihriyle yay (2381)	Biraz o alınna benzeseydi ay Kaşı kurulmuştu sanki sert bir yay.
---	---

Aşağıdaki beyitte de *alınuḡ* örneğindeki benzer şekilde *boyını* kelimesinin orta hecesinde ise *ı* ünlüsü düşürülmeyle bir vezin tasarrufu yapılmıştır:

0> ı (boynu> **boyını**)

Eğilmiş boyını sararmış yüzi İnjiler tolar kan yaş ile gözi (638)	Bükülmüş boynu, sararmıştı yüzü. İnler, dolar kanlı yaş ile gözü.
---	--

0> ı (karşu> **karışu**)

Kara yüzlü Sa'lukı kapkara şu Turutdılar ol kavm ile karışu (4903)	Kara yüzlü şu Salûk'u kapkara Halk karşısına diktiler o ara.
--	---

Yukarıdaki beyitlerde vezin tasarrufu yapmak amacıyla *karşu* ve *taşra* kelimelerinin orta hecesinde *ı* ünlüsü türetilerek kelimeler *karışu* ve *taşıra* şeklinde kullanılmıştır.

0> ı- (tañla> **tañıla**)

Dönüp dedi Fağfûr tañıla gelem Yarınki günü aña kutlu kılâm (1095)	Dedi şah: Ben şafak vaktinde gelem, Yarınki günü ona kutlu kılâm.
--	--

Yukarıdaki beytin ilk dizesinde vezin tasarrufu yapmak amacıyla *tañla* kelimesinin orta hecesinde *ı* ünlüsü türetilmiş ve kelime *tañıla* şeklinde kullanılmıştır. Kelimenin diğer örneklerinin 910, 958, 1025, 1098, 1103, 1611, 2060, 2410, 3339, 4683. beyitlerde *tañıla* şeklinde kullanılmış olması da tasarruf düşüncesini destekler.

0> ı- (taşra> **taşıra**)

Teferrûc edüp yeyevüz içevüz Bu bir hafta taşıra hoş geçevüz (4613)	Gezip dolaşıp yeriz hem içerez, Bu haftayı dışarıda geçerez.
---	---

Yukarıdaki beytin ikinci dizesinde vezin tasarrufu yapmak amacıyla *taşra* kelimesinin orta hecesinde *ı* ünlüsü türetilmiş ve kelime *taşıra* şeklinde kullanılmıştır. Kelimenin diğer örneklerinin 521, 1046, 1098, 1099, 1304, 1304, 1358, 1787, 2298, 2910, 4342, 4381, 4613, 5313, 5535. beyitlerde *taşıra* şeklinde kullanılmış olması da tasarruf düşüncesini destekler.

0> ı (Far. zahm+la-> **zahım**+la-, zahm+lu> **zahım**+lu)

Süheylî zahım ladılar tutdılar Elin bağlayup aldılar gitdiler (4860)	Süheyl'i yaralayıp hem tuttular, Elini bağlayıp alıp gittiler.
Buyurdı ki ellerini şeşdiler Zahım lularına kişi koşdılar (2825)	Emredince ellerini çözdüler. Yaralılara yardımı dizdiler.

Yukarıdaki beyitlerde geçen *zahmla-* ve *zahımlu* kelimelerinin orta hecesinde *ı* ünlüsü türetilerek kelimeler *zahımla-* ve *zahımlu* şeklinde kullanılmış, vezin tasarrufu yapılmıştır. Nitekim 26, 239, 528, 1491, 2150, 2776, 2858, 3076, 4489, 4499. beyitlerde kelimenin *zahım* şeklinde kullanılmış olması vezin tasarrufu düşüncesini destekler.

0> i (geçrek> geçirek)

Biz âhir geldük size tapuya Gécirek erişmesevüz kapuya (969)	Geç gelmese idik huzurunuza Gelir idik elbet biz kapınıza.
Çoh eglendüm ü geldüñ uş gécirek Meger tiz usandüñ hem eyile gerek (1896)	Çok uzun bekledim sense geciktin. Herhalde aşkımdan tez elin çektin.
Ben işbu gece geldüğüm gécirek Neyiçün idi anı bilmek gerek (1913)	Diyem neden bu gece geldiğim geç. Bilip şüphe etmeyesin sen de hiç.

Yukarıdaki beyitlerde *geçrek* ‘daha geç, geç vakit’ kelimesinin orta hecesinde *i* ünlüsü türetilerek *gécirek* şeklinde kullanılmış ve vezin tasarrufu yapılmıştır.

0> i (sürgü> süriğü)

Kemend ilan u kurtsa süriğü Balık cevşen ü sivrisiñek süñü (23)	Yılan bir kementtir, kurt ise sürgü Balık zirhtir, sivrisinekse süngü.
---	---

Yukarıdaki beyitte *sürgü* kelimesinin orta hecesinde *i* ünlüsü türetilerek kelime *süriğü* şeklinde kullanılmış ve bir vezin tasarrufu yapılmıştır.

0> i (inler> injiler)

Yatur injiler bilmezem ey ‘acep Anuñ ile neyleyiser Hak Çalap (721) ‘Ayb olmaya kopuz biği ger zâr injilersem ‘İşkuñ eli key tutdı vü kulağımı burdı (1807) Bunu dedit injileyin ağladı Ki ölçerdüñince yanardı odı (2026) Belâ çekdüñ injilemegil yeter Ki çok var belâ bir birinden biter (4163)	Çaresizim, yatıp durmadan inler. Allahım kimi o, bu hâlde dinler. Kopuz gibi inlersem değil ayıp Aşk, sıkı tuttu kulağımı çekip. Bunu söyledi inleyip ağladı. Karıştırdıkça çok parladı odu. Zahmet çektin, inleme artık yeter. Çünkü bela var her beladan beter.
--	--

Yukarıdaki beyitlerde *ıyle-* fiilinin orta hecesinde *i* ünlüsü türetilerek kelimenin *ıyle-* şeklinde kullanılmış olması, bir vezin tasarrufu örneğidir, denilebilir. Nitekim 537, 881, 1599, 1601, 2029, 2275, 3265, 4111, 4708. beyitlerde kelimenin *ıyle-* şeklinde kullanılmış olması tasarruf düşüncesini destekler.

0> u (Ar. **baht**+lu> **bahtu**+lu)

Okurlar idi anı çepçevredin Ne bahtulu ol kim okuya adın (136)	Davet ederlerdi onu her yandan. Ne de talihliydi adını anan.
Ne bahtuludur ol kim edibile Diriken ölümünden öyđin öle (280)	Ne talihli kişidir yapabilen, Diri iken ölmeyi kapabilen.

Yukarıdaki iki beyitte *bahtlu* kelimesinin orta hecesinde *u* ünlüsü türetilerek kelime *bahtulu* şeklinde kullanılmış ve bir vezin tasarrufu yapılmıştır. Nitekim kelime 2489 ve 5410'da *bahtlu* şeklinde kullanılmıştır.

0> u (Ar. kavm> **kavum**)

Kavum kabla kullukçılar il ü şār Tamāmet sarāyına şāhuñ üşer (795)	Hısım, akraba, hizmetçi, o şehir; Bütün halk şahın sarayına gelir.
Bu resme iki menzile yètdiler Kavum döndi bular varup gitdiler (806)	Böylece iki menzile yettiler; Halkı döndü, bunlar devam ettiler.
Kavum dèrneği şol kadar çoğıdı Ki ıgne bırağası yer yoğıdı (5325)	Toplanan halk o kadar ki çok idi; İğne atsan yere düşen yok idi.

Yukarıdaki beyitlerde Arapça *kavm* kelimesi içte *u* ünlüsü türetilerek *kavum* şeklinde kullanılmış, bir vezin tasarrufu yapılmıştır. Nitekim kelimenin başka yerlerde *kavm* şeklinde kullanılmış olması tasarruf düşüncesini destekler.⁶

0> u (Ar. **nukl**> **nukul**)

Süciden içüben nukul dan yèdi Sunup havz içinde elini yudı (508)	İçkiden içerek çerezden yedi, Uzanıp havuzda elini yudı.
--	---

⁶ 336, 531, 862, 990, 1007, 1055, 1062, 1104, 1305, 1330, 1351, 1388, 2019, 2160, 2335, 2507, 2525, 2600, 2603, 2758, 2793, 2844, 3058, 3214, 3590, 4028, 4033, 4045, 4049, 4153, 4341, 4468, 4495, 4587, 4619, 4680, 4884, 4903, 5395, 5582.

Hakikatde yudı elin ‘akldan Yedi ğussa yok kim yedi nukldan (509)	Aslında onun baştan gitti akli, Yediği çerezde hep acı saklı.
--	--

Yukarıdaki 508. beyitte Arapça *nukl* kelimesi *nukul* şeklinde kullanılarak bir vezin tasarrufu yapılmıştır. Yukarıda da görüldüğü gibi bir sonraki beyitte kelimenin *nukl* şeklinde kullanılmış olması da tasarruf düşüncesini destekler.

0> ü (gönl+i> **gönül+i**)

Ağardur sakalı kızardur gözi Karardur gönülü sarardur yüzi (4234)	Ağardır sakalı, kızartır gözü; Karartır gönlü ve sarartır yüzü.
---	--

Yukarıdaki ikinci dizede geçen gönül kelimesinin yükleme durumu eki almış şeklinde, orta hecedeki *ü* ünlüsü düşürülmeyip bir vezin tasarrufu yapılmıştır.

0> ü (gözü> gözügü)

Bir âh eder isem çevürür yüzün Gözügü leyn saht eder kendüzün (5652)	Bir âh edersem çevirir yüzünü, Ayna gibi sertleştirir özünü.
--	---

Yukarıdaki ikinci dizenin başında geçen *gözügü* kelimesinin orta hecesinde *ü* ünlüsü türetilerek *gözügü* şeklinde kullanılması yoluyla bir vezin tasarrufu yapılmış olduğu anlaşılıyor. Nitekim 5506 ve 5652’de *gözügü* geçer.

0> ü (Far. Pârsî> **Pârüsî**)

‘Arabca bulunmayıcak Pârüsî Kalan dillerüpdür bayık arusu (5598)	Eğer Arapça olmaz ise Farsça Öteki dillerden pek daha hoşça
--	--

Yukarıdaki ilk dizenin sonunda Farsça Pârsî kelimesinin orta hecesinde *ü* ünlüsü türetilerek Pârüsî şeklinde kullanılmış, bir vezin tasarrufu yapılmıştır. Bu aynı zamanda bir kafiye tasarrufu olarak görülebilir.

0> -ıl- (ır-am> **ırıl-am**)

Ne çäre gerek bile hoş dirilem Katından yaramaz eger ırıl am (3495)	Bana gerek onunla hoş geçinmek. Uygun değil hem yanından kaçınmak
---	--

Yukarıdaki beyitte ikinci dizenin sonunda geçen ır- 'uzaklaşmak' fiili, vezni sağlamak ve ilk dizedeki *diril-* ile kafiyeyi güçlendirmek amacıyla tasarrufta bulunularak *ırıl-* şeklinde kullanılmıştır. Yani fiil, anlamca dönüşlü olduğu hâlde üzerine fiilden fiil yapım eki (-l-) getirilerek tekrar dönüşlü yapılmıştır. Bunun anlam ile ilgili bir pekiştirme sağlamak amacıyla yapılmış olduğu da söylenebilir.

0> -n- (dè-megil > dèn-megil)

İvecekligi 'âdet edinmegil Sağa sormayınca sözi dènmegil (316)	Aceleyi asla âdet edinme! Sana sorulmayınca sözü denme!
--	--

Yukarıdaki beyitte ikinci dizenin sonunda geçen ve demegil 'söyleme!' şeklinde kullanılması gereken fiil, hem vezni sağlamak hem de ilk dizedeki edinmegil ile kafiye kurmak amacıyla bir tasarrufta bulunularak dènmegil şeklinde kullanılmıştır. Bu tasarruf ayrıca anlam ile ilgili bir pekiştirme de sağlamıştır. Söz konusu fiilin M nüshasında demegil şeklinde yazılmış olması, bir yanlış yazım örneğidir.

Nitekim şu beyitte de hem vezin tasarrufunda bulunmak hem de kafiyeyi pekiştirmek için *kadem at-* deyimini üzerine aynı ek getirilerek fiil *kadem adın-* şeklinde ve 'adım atmak' anlamında kullanılmıştır:

0> -n- (kadem at-> kadem **adın-**)

Anı siz dahı şâh edinür misiz Kadem işbu yola adınur mısız (5421)	Siz de onu edinir misiniz şah? Hem bu yola atar mısınız ayah?
--	--

Aşağıdaki 5702. beytin ilk dizesinde üstine ile olan kafiyeyi pekiştirmek için iste- fiili üzerine aynı ekin getirilmesiyle benzer şekilde tasarruf yapılmıştır:

0> -n- (iste- > **isten-**) 'istemek'

İnşâallâh mübârek ola üstine Dahı her kim okımağa istene (5702) Añar ise yazanı vü düzeni Du'âdan biz unutmavuz anı (5703)	İnşallah mübarek olur üstüne. Artık hem okuyup hem de istene. Anarsa yazanı, düzenleyeni, Duadan biz unutmamız hiç onu.
---	--

Yine aynı tasarruf, şu beyitte hem vezni sağlamak hem de ikinci dizinin sonundaki *diñlen-* fiiliyle kafiyeyi pekiştirmek amacıyla *añla-* fiili üzerine söz konusu ek (-n-) getirilerek yapılmıştır:

0> -n- (añla-> **añlan-**) ‘anlamak’

Ne deñlü ki bilinür ü añlanur Âdem oğlı bunda nite diñlenür (2356)	Bu dünya ne kadar bilinebilir, Kişi burda nasıl dinlenebilir.
---	--

Benzer bir tasarruf, şu beyitte aynı ekin kara- (<karga-) ‘beddua etmek’ fiili üzerine getirilmesiyle yapılmıştır:

0> -n- (kara-> **karan-**) ‘beddua etmek’

Öküş tâli’ine karanur idi Gözünü katında kara nür idi (2460)	Talihine lanet okurdu pek çok; Gözünde kara bulutlar, akı yok.
Kara bahtına çok karanur idi Giderdi tağ u taş yörenür idi (2853)	Kara bahtına lanet okurdu çok, Dağı taşı dolandır lakırdı yok.

Benzer bir başka tasarruf, şu beyitlerde aynı ekin il- ve kıl- fiilleri üzerine getirilmesiyle yapılmıştır (il-> **ilin-**, kıl-> **kılın-**). Beyitlerde **ilin-** fiili ‘yeltenmek, karışmak’, **kılın-** fiili ‘yapmak’ anlamında kullanılmıştır ki kıl- fiilinin etken anlamda olması, tasarruf düşüncesini doğrular:

0> -ın- (il- > **ilin-**) ‘ilişmek’, (kıl- > **kılın-**) ‘yapmak, davranmak’

Kişinü şol oht ahmakı bilinür Ki işinden artuh işe ilinür (3038)	İnsan ahmakı olan hem bilinir, İşi olmayan işlere yeltenir.
Ben ol yigide hergiz ilinmedüm Hem öldürmedüm eyle kılınmadum (2443)	Ben o yigide asla el vurmadım Hem asla ilişmedim öldürmedim.

Aynı vezin tasarrufu, şu beyitte ekin toy- ‘doymak, karnını doyurmak’ fiili üzerine dönüşlülük eki (-ın-) getirilerek yapılmıştır:

0> -ın- (toy- > **toyın-**) ‘doymak’

Boğazlandı ol toyda vü yëndidi Melâyikden ayruğı toyındıdı (2113)	Kesildi hem ziyafet ve toy oldu, Melek hariç herkesin karnı doldu.
---	---

Aşağıdaki beyitte ise yine hem vezin hem kafiye tasarrufu yapmak için *yut-* fiili üzerine aynı ek (-ın-) getirilerek fiil, *yudın-* şeklinde kullanılmıştır:

0> -ın- (yut- > **yudın-**) 'yutmak'

Bunu söz edinmişler idi becid Ağular yudınmışlar idi becid (4881)	Bu sözü çok ciddi konuştular Hem önce zehirler içttilerdi.
---	---

Aşağıdaki beyitlerde ise *-dukça / -dükçe* zarf-fiil ekinin, *-duğınca / -düğince* şeklinde kullanılmış olması da bir vezin tasarrufu olarak görülebilir:

0> -In- (-dukça > **-duğınca**)

Sebeb ol ki gördi satılmaz hüner Dahı var duğınca bahādan iner (342) Gece hem erişdi vü karardı kaş Dahı var duğınca kabardı savaş (2588) Ki ol var duğınca bula il ü boy Tavar u kişi göre vü şehir ü küy (3514) İşün var duğınca ilerü gele Şunuñ bigi kim etmeyesin gile (4162)	Çünkü o, baktı ki satılmaz hüner Üstelik gittikçe değerden düşer. Gece hem erişti ve karardı kaş, Daha şiddetlendi gittikçe savaş. Ki o gezdikçe görür ülke ve boy; Davar, insan görür hem şehir ve köy. İşin her gün geçtikçe iyi olur, Şikâyet etsen sanma elde kalır.
Dilin tut duğınca kişi dinç olur Ve ger ni kamu halka gülünç olur(3685)	Kişi dilin tuttukça baş dinç olur Değilse bütün halka gülünç olur.

0> -In- (-dükçe > **-düğince**)

Gücün yet düğince işitgil bunu Sen andan kaçagör kova ol seni (310) Gücüm yet düğince belüm kuşanam Beni sanmañuz korham [u] üşenem (2561) Dürişevenin yet düğince gücüm Kılıç kabzasın komaya avucum (2727) Dedi nêdelüm katı nâzûkdür iş Gücün yet düğince hele var düriş (4361) Ki tapusına ölmedin erişem	Aklından çıkarma asla hem bunu Sen ondan kaçtıkça kovar o, seni. Gücüm yettikçe hazırlıklar yapam, Sanma korkup çekinip yoldan sa- pam Gayret ederim hem yettikçe gücüm, Kılıç kabzasın bırakmaz avucum. Dedi: Ne yapalım önemlidir iş,
--	--

Gücüm yet dü ğince hele dürişem (5199) Gücün yet dü ğince düriş eyle èt Ki eksilmesün aña hiç ètmek, it (5455)	Hâsılı gücün yettikçe var çalış. Huzuruna ölmeden ben varayım, Gücüm yettikçe gayreti vereyim. Gücün yettikçe çalış hem öyle et Ki hiç eksilmesin ona ekmek, et.
Veli geld dü ğince elümden hüner Harir üzre yazdum dedüm ben eger (623)	Fakat geldiğince elimden hüner, İpek üzerine çizdim ben eğer...
Bunu dedi inileyin ağladı Ki ölçer dü ğince yanardı odı (2026)	Bunu söyledi inleyip ağladı, Kardıkça onun çok parladı odu.

0> -ış- (ar-> arış-) ‘yorulmak’

Üçüncü gün ahsam arışdı idi Aña dahı şöyle èrişdi idi (3418)	İşte akşam olmuştu üçüncü gün Şöylesi bir yere ulaştı yorgun
---	---

Yukarıdaki beyitte dikkat çekilmiş olan *ar-* ‘yorulmak’ fiilinin kökte dönüşlü olduğu dikkate alındığında vezin tasarrufu yapmak amacıyla aynı anlamda fakat *arış-* şeklinde kullanılmış olduğu anlaşılıyor. Ancak fiilin *arıl-* yerine *arış-* şeklinin tercih edilerek dönüşlü anlamda kullanılmış olması, bunun aynı zamanda kafiye tasarrufu amaçlı bir tercih olduğunu açıkça gösteriyor. Nitekim fiilin başka beyitlerde⁷ *ar-* şeklinde ve ‘yorulmak’ anlamında kullanılmış olması, söz konusu tasarruf düşüncesinin doğru olduğunu gösterir.

0> +rah (yaña> yañarrah)

Atadan anadan ırah düşmişem Kamudan çü bir yañarrah düşmişem (4201)	Babadan, anadan uzağa düştüm; Herkesten ayrı, çok ırağa düştüm.
Nola kim çıkıbile bir yañarrah Yavuz göz bu yigitden olsun ırah (4494)	Bir tarafa gitse o, yazık olsun! Kötü göz bu yigitten uzak olsun!

Yukarıdaki beyitlerde hem vezni sağlamak hem de *ırah* (<*ır-ah*) kelimesi ile kafiye kurmak için, yönelme durumu eki almış olan *yañ* kelimesi

⁷ Bk. 570, 727, 1019, 2350, 2560, 2836, 2895, 2918, 3248, 3543, 3754, 3841, 3852, 3854, 3890, 3932, 4196, 4335, 4989.

(*yaḥ+a*) üzerine *+rak* eki getirilmiş ve kelime, sonunda ünsüz değişikliği (*k>h*) yapılarak *yaḥarah* şeklinde kullanılmıştır. Şu beyitte ise aynı işlemler yalnızca vezin tasarrufu için yapılmıştır:

Dedi aḥa kim ivmegil nolduḡ Birez şol yaḥarah egil nolduḡ (3246)	Ona dedi: Etme acele, noldun! Az şurada dinlensene yorulduḡ!
---	---

su → **sucuḡaz**

Susamış idi turdı bir kul örü Ki bulayıldı bir sucuḡaz turu (4803)	Susamıştı bir kul, geldi oraya; Duru suyu bulmak için araya.
--	---

Yukarıdaki beyitte, ikinci dizenin sonunda, *su* yerine *sucuḡaz* kullanılmış olması genişletme yönlü bir vezin tasarrufu örneğidir.

öginde (geçmeyen) → **ögindeki** (geçmeyen)

Revān bindi ata [vü] sürdi bile Ögindeki geçmeyeni ne bile (2396)	Ata biner ve sürer onu hemen Aklından geçmeyeni kimdir bilen.
---	--

Yukarıdaki ikinci dizenin başında öginde geçmeyen şekline kullanılması gereken tamlamanın ilk kelimesi, ögindeki şeklinde kullanılmış, bir vezin tasarrufu yapılmıştır.

ögindekini → **ögindekinisi**

Ögindekinisi getirmez dile Dilemez ki rāzını kimse bile (4015)	Aklındakini hiç getirmez dile İstemez ki sırrını kimse bile.
--	---

Yukarıdaki ilk dizenin başında ögindekini şekline kullanılması gereken kelime, araya iyelik eki getirerek ögindekinisi şeklinde kullanılmış, bir vezin tasarrufu yapılmıştır.

3. Farklı Kelime Tercihi ile Yapılan Vezin Tasarrufları

Süheyl ü Nevbahar'da bazı durumlarda eş anlamlı, yakın anlamlı diyebileceğimiz kelimelerin birbiri yerine kullanılarak vezin tasarrufu yapıldığı görülmektedir. Bu konuyla ilgili olarak tespit edebildiğimiz örnekler şöyledir:

ayır- → **ko-**

Nite olısar ol kim uş sen beni Yanurđan komazsın u dñni günü (760)	Nasıl olacak bu, işte sen beni Senden ayırmazsın Allah'ın günü.
--	--

Yukarıdaki beyitte *ayır-* yerine aynı anlamda olmak üzere *ko-* fiili kullanılarak bir vezin tasarrufu yapılmıştır.

bile → **bileme**

Gelesin bileme varavuz şāra Ki şār kavmi dahı tapuñı göre (1055) Şāruñ kavmi vü ulular u çeri Gelürler bileme tamāmet varı (1104)	Gelmelisin sen, benim ile şehre. Çünkü şehir halkı cemalin göre. Şehir halkı, büyükler ve askerler Onlar hepsi benim ile gelirler.
--	---

Yukarıdaki beyitlerde bile 'birlikte' kelimesi üzerine me edatı getirilerek bileme şeklinde ve yine 'birlikte' anlamında kullanılmış, bir vezin tasarrufu yapılmıştır. Nitekim başka yerlerde geçen altmıştan fazla örnek (bk. Dizin) bile 'birlikte' şeklinde kullanılmıştır.

böyle → **işböyle**

Niçün benden işböyle üzildüğ Bizüp benden ayruğa düzildüğ (5224)	Niçin benden böylesine ayrıldın? Usanıp benden gurbete kuruldun.
---	---

Yukarıdaki beyitte *böyle* yerine mesnevinin sadece bu beytinde *işböyle* kullanılmış olması, bir vezin tasarrufu olarak değerlendirilebilir.

degül → **yok** göz dikmek / göz koymak → **gözet-** kendüne → **sen saña** kısa → **uzınsuz** taht → **tahta** Yaradan → **Yaratğan** yaralı → **delük** yaz- → **bağla-**

Er ol ola kim 'aybını gözedür Yok ol kim dil ayruhlara uzadur (175)	Adam odur kusurunu gözetir. Değildir, başkalara dil uzatır.
Ādem dahı endişedür yok süñük Ki ol süñük üstinde et ola yük (327)	İnsan düşüncedir değildir kemik. Kemik üstünde et sadece bir yük.

Yukarıdaki beyitlerde *degül* yerine ve 'değil' anlamında yok kullanılmış olması, bir vezin tasarrufu olarak değerlendirilebilir.

göz dikmek / göz koymak → **gözet-**

Bu altını harc ét ü hiç kimsenüj Gözet me tavarın çü degül senüj (5065) Kişi mālına hiç el uzatmañuz Tavar ayruğuş olsa gözet meñüz (5404)	Bu altını harca ve hiç kimsenin. Göz dikme malına değıldir senin. Kişi malına el uzatmayınız. Elin mallarına göz etmeyiniz.
---	--

Yukarıdaki beyitlerde göz dikmek / göz koymak deyimleri yerine bu deyimlerle aynı anlamda olmak üzere gözet- fiilinin kullanılmış olması, bir vezin tasarrufu örneğidir.

kendüne → **sen saña**

Sorar tatlu dil ile eydür aña Bu ne zahm idi kim sen urduş saña (528)	Tatlı dil ile soru sorar ona: Bu ne yaraydı ki vurdun sen sana.
--	--

Yukarıdaki beyitte *kendüne* yerine aynı anlamda olmak *sen saña* kullanılarak bir vezin ve kafiye tasarrufu yapılmıştır.

kısa → **uzinsuz**

Dilersen ki içkü uzinsuz ola Harifünj sakalı gerek düz ola (4244)	İçki çok uzamasın ister isen Dürüst dost bul, meclisin olsun esen.
---	---

Yukarıdaki beyitte *kısa* yerine aynı anlamda *uzinsuz* şeklinde bir kelime türetilerek kullanılmış olması, bir vezin tasarrufu örneğidir. Bu örnek aynı zamanda bir kafiye tasarrufu olarak da değerlendirilebilir.

taht → **tahta**

İkisi bile tahta üstinde hoş Oturdılar u Nevbahâr añlar uş (3439)	Tahta geçip öyle hoşça oturur. Nevbahâr ile beraber hem durur.
---	---

Yukarıdaki beyitte *taht* kelimesi yerine *tahta* kullanılarak bir vezin tasarrufu yapılmış olduğu anlaşılıyor.

Yaradan → Yaratğan

Buyurdi ki at tartdılar bindi ol Yaratğana sıgındı sıgadı kol (2521)	Emretti at getirdiler, bindi ol. Allah'a sıgındı ve sıvadı kol.
--	--

Yukarıdaki beyitte *Yaradan* kelimesi yerine kelimenin muhtemelen bir ağza ait olan *Yaratğan* şekli kullanılarak bir vezin tasarrufu yapılmıştır denilebilir. Aynı kelimenin şu beyitlerde *Yaradan* şeklinde geçmiş olması, vezin tasarrufu düşüncesini destekler:

Ümizünji sen üzmeğil yârdan Umadur ki yâri kıla Yaradan (1588)	Ümidini kesme sakın sen yârdan Ümitlen ki yardım eder Yaradan.
Örü turdı Kaytâs ol aradan Dedi yâruş olsun seni Yaradan (4956)	Kaytâs da ayağa kalktı oradan Dedi: Dostun olsun senin Yaradan.
Eger çıkar olur iseñ aradan Bizi hem yavu kılmaya Yaradan (5136)	Hem eğer çekilir isen aradan Bizi zayi etmez yüce Yaradan.

yaralı → delük

Zihi oldı tartalı zahmetde yük Benüm yüregüm senün arhañ delük (3569)	İşte yaralısın hep yük çekeli Benim yürek, senin sırtın yaralı.
--	--

Yukarıdaki beyitte *yaralı* yerine aynı anlamda olmak üzere *delük* kelimesi kullanılarak bir vezin tasarrufu yapılmıştır. Bu aynı zamanda bir kafiye tasarrufudur.

yaz- → bağla-

Ki bu kubbede süreti bağladı Gören gözler ırmahlayın çağladı (547)	Ki bu kubbede şu resmi bağladı Gören gözler ırmak gibi çağladı.
--	--

Yukarıdaki ilk dizinin sonunda geçen *bağla-* fiilinin 'çizmek' anlamında kullanılmış olduğu anlaşılıyor. Ancak başka beyitlerde bu

anlamda *yaz-* fiili kullanılmıştır.⁸ İlk dizede *yaz-* fiili yerine *bağla-* fiilinin tercih edilmiş olmasının sebebi hem vezni sağlamak hem de ikinci dize-deki *çağla-* fiili ile kafiye kurmaktır.

Sonuç

1. Vezin tasarrufu, Türk Edebiyatının en eski manzum eserlerinden günümüze kadar süregelen bir konudur. Vezin tasarrufu bir bakıma şairlerin sözü manzum söylemenin gereği olarak buldukları bir çıkış yoludur denilebilir.

2. Süheyl ü Nevbahâr'da görülen vezin tasarrufu örneklerinin daha çok Türkçe kelimelerde yoğunlaşmış olduğu dikkat çeker.

3. Süheyl ü Nevbahâr'da geçen tasarruf örneklerinin bir kısmı ek-siltme yönlüdür. Söz konusu eksiltme yönlü vezin tasarrufu örnekleri ünlü, ünsüz, ek/ hece düzeyindedir. Tespit edilerek yukarıda verilmiş olan örnekler şöyledir:

arka olam> arkalam,
 aşağı> aşı,
 avuç+ı> avcı 'avucu',
 çine> çin 'yem',
 dik-il-ü> diklü,
 döyilmaz> döymez) 'dayanılmaz,
 karşı konulmaz',
 dün buçuğı> dün buçuk,
 dün içinde> dün için,
 el urdılar> urdılar, el urmak: 'el at-
 mak',
 eyit-diler> étdiler,
 haddinden> hadinden,
 hâslı> hâslını,
 haylî> hayl,
 hazine> hazne,

kabile> kabla,
 kana dön-> kan dön-,
 kazanıcı> kazancı,
 kazuğa> kaza, kaza ko-: kazığa bağ-
 lamak,
 kethudaya> kethuya,
 koyun+ı> koynı), koyun: 'koyun
 sürüsü,
 kur-ul-ı> kurulu,
 ne ise> nişe,
 öñji idi> öñjidi,
 sanki> san, san: sanki,
 uyuhlar> yuhlar,
 yè-y-esi+süz> yeyesüz 'yiyecersiz',
 yumuşak /h > yumşak /h.

⁸ 553, 561, 602, 621, 622, 623, 672, 672, 1345, 1499, 2791, 3659, 3661, 3719, 3727, 4807, 4807.

4. Süheyl ü Nevbahâr'da geçen tasarruf örneklerinin bir kısmı genişletme yönlüdür. Söz konusu genişletme yönlü vezin tasarrufu örnekleri ünlü, ünsüz, ek/ hece düzeyindedir. Tespit edilerek yukarıda verilmiş olan örnekler şöyledir:

ar-> **arış-** 'yorulmak',
 alnuş> **alınış**,
 anla-> **anlan-** 'anlamak',
baht+lu> **bahtu**+lu,
 boynu> **boyını**,
 dê-megil > **dên-megil** 'deme!, söy-
 leme!'
 geçrek> **gécirek**,
 göñl+i> **göñül**+i,
 gözgü> **gözügü**,
 ır-am> **ırıl-am** 'uzaklaşam'
 il- > **ilin-** 'ilişmek',
 iñler> **iñiler**,
 iste- > **isten-** 'istemek',
 kadem at-> kadem **adın-** 'adım at-
 mak',
 kara-> **karan-** 'beddua etmek',
 karşı> **karışu**,

kavm> kavum,
 kıl- > **kılın-** 'yapmak, davranmak',
nukl> nükûl,
 ögindeki → **ögindekisini**,
 öginden (geçmeyen) → **ögindeki**
 (geçmeyen),
 Pârsî> **Pârüsî**,
su → sucuğaz,
 sürgü> **sürigü**,
 tañla> **tañıla**,
 taşra> **taşıra**,
 toy- > **toyın-** 'doymak',
 yaña> **yañarah**,
 yégrek> **yégerék**,
 yut- > **yudın-** 'yutmak',
 zahm+la-> **zahım**+la-,
 zahm+lu> **zahım**+lu.

5. Süheyl ü Nevbahâr'da geçen tasarruf örneklerinin bir kısmı farklı kelime tercihinin dayanır. Tespit edilerek yukarıda verilmiş olan örnekler şunlardır:

ayır- → **ko-**,
 bile → **bileme**,
 böyle → **işböyle**,
 degül → **yok**,
 göz dikmek / göz koymak → **gözet-**,
 kendüğe → **sen saña**,
 kısa → **uzınsuz**,
 taht → **tahta**,
 Yaradan → **Yaratğan**,
 yaralı → **delük**,
 yaz- → **bağla-**

6. Vezin tasarrufu ve örneklerinin bilinmesi, manzum metinlerin doğru okunması, doğru anlaşılacak doğru yorumlanması ve tarihsel sözlüklerin hazırlanması bakımından önem arz etmektedir.

Kaynaklar

- DİLÇİN, Cem (1991), *Mes'ud bin Ahmed Süheyl ü Nev-Bahâr; İnceleme- Metin-Sözlük*, Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Yayınları.
- DİLÇİN, Cem (1995), *Örneklerle Türk Şiir Bilgisi*, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- ERCİLASUN, Ahmet B. (2008), "La Enklitiği ve Türkçede Bir 'Pekiştirme Enklitiği' Teorisi", *Dil Araştırmaları*, S. 2 (Bahar), 35-56.
- ÖZÇELİK, Sadettin (2012), "Süheyl ü Nevbahâr Üzerine Düzeltmeler", *Uluslararası VIII. Klâsik Türk Edebiyatı Sempozyumu* (15-17 Kasım 2012,)nda sunulan bildiri metni.
- ÖZÇELİK, Sadettin (2014), "Süheyl ü Nevbahâr Üzerine Düzeltmeler", *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi (TEKE)*, Haziran 2014, 62-79.
- ÖZÇELİK, Sadettin (2016), "Tarihî Metin Okumalarında Kelimeyi Bölme ve Kelimeleri Birleştirme Sorunları: *Süheyl ü Nevbahâr'dan Örnekler*", *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi (TEKE)*, Aralık 2016, 1593-1602.
- ÖZÇELİK, Sadettin (2017), "Tarihî Metinlerde Yuvarlak Ünlülerin Okunması Sorunu: *Süheyl ü Nevbahâr'dan Örnekler*", Uluslararası 8. Türk Dil Kurultayı'nda sunulmuş bildiri.
- ÖZÇELİK, Sadettin (2017b), "Süheyl ü Nevbahâr'da Kafiye Tasarrufları", *Divan Edebiyatı Araştırmaları Dergisi* 18, İstanbul, 425-440.
- ÖZÇELİK, Sadettin (2018), "Süheyl ü Nevbahâr'da Kafiye Tasarrufları (2)", *Divan Edebiyatı Araştırmaları Dergisi* 21, İstanbul, 605-628.
- PALA, İskender (2004), *Ansiklopedik Divan Şiiri Sözlüğü*, İstanbul: Kapı Yayınları.
- Tarama Sözlüğü* (1977), Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.

TAŞ, İbrahim (2015), *Süheyl ü Nevbahârda Eskicil Ögeler*, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

TEKİN, Talat (1989), *XI. Yüzyıl Türk Şiiri*, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

TEZCAN, Semih (1994), *Süheyl ü Nev-bahâr Üzerine Notlar*, Ankara: Simurg Yayınları.

TEZCAN, Semih (1995), "Süheyl ü Nev-bahâr Üzerine Notlara Birkaç Ekleme", *Türk Dilleri Araştırmaları*, C.5, Ankara: Simurg Yayınları, 239-245.